

De Neushoorn

De neushoorn is één van de indrukwekkendste dieren ter wereld. Door zijn formaat, en vooral ook door de hoorn op zijn neus. Daaraan dankt hij zijn naam. Maar aan dat ding heeft de neushoorn ook veel ellende te danken. In Afrika leefden in de vorige eeuw waarschijnlijk honderd keer zoveel neushoorns als nu. En de Javaanse neushoorn wordt tot de allerezeldzaamste dieren ter wereld gerekend. In dit infoblad lees je wat er zo bijzonder is aan de neushoorn en waardoor dit dier steeds meer bijzonder dreigt te worden. En wat het Wereld Natuur Fonds (WNF) doet om de neushoorn te behouden.

Drie hoeven per voet

Neushoorns zijn hoefdieren. Net als koeien, schapen, herten en varkens. En net als paarden en tapirs. Met die laatste hoefdieren (de onevenhoevigen) zijn de neushoorns nog net iets meer verwant dan met de eerste groep (de evenhoevigen). Net als tapirs hebben neushoorns drie hoeven aan elke voet: een oneven aantal. Paarden hebben één hoef per voet: ook een oneven getal. De evenhoevigen hebben meestal twee hoeven per voet en soms vier. Soms zijn die hoeven niet zo opvallend, zoals bij kamelen en nijlpaarden. Maar altijd is het een even aantal.

Je kunt nog aan meer dingen zien dat neushoorns minder verwant zijn aan bijvoorbeeld koeien en schapen. Het zijn geen herkauwers. Ze kauwen net als wij hun eten alleen maar als ze het net in hun mond genomen hebben. Daarna is het gewoon éénrichtingsverkeer. Je zult een neushoorn dan ook nooit als een koe rustig kauwend in het gras zien liggen.

De zwarte neushoorn is de snelste van de familie.

Gehoorde familie

Maar binnen de onevenhoevigen nemen de neushoorns toch een heel eigen plek in. Een eigen 'familie', zoals dat heet. De familie van de neushoorns heeft vijf verschillende soorten. Daarvan leven er drie in Azië en twee in Afrika, waaronder de grootste: de witte neushoorn.

Een opmerkelijk verschil tussen de Afrikaanse en de Aziatische soorten zit in de mond. De Afrikaanse neushoorns hebben geen snijtanden, de Aziatische wel. De Indische neushoorn heeft in zijn onderkaak zelfs lange puntige snijtanden. Daar kan hij gemeen mee aanvallen.

Neushoorns in het verleden

Vijf soorten neushoorns is misschien meer dan je dacht, maar een stuk minder dan er ooit geweest zijn. Tegenover de vijf soorten die er nu zijn staan minimaal 165 soorten die inmiddels zijn uitgestorven. Ze kwamen toen over bijna de hele wereld voor. Een beroemdheid is de wolharige neushoorn, die tegelijk met de wolharige mammoet leefde.

Afbeeldingen van deze harige reuzen kun je nog zien op rotstekeningen die mensen in de laatste ijstijd, 15.000 jaar geleden, maakten. Misschien zijn diezelfde mensen er wel de oorzaak van dat de wolharige neushoorn er nu niet meer is. Maar de andere soorten waren al uitgestorven voor de mens goed en wel op het toneel verscheen.

De Javaanse neushoorn is één van de zeldzaamste diersoorten ter wereld.

Ongeveer 60 miljoen jaar geleden verschenen de eerste leden van de neushoorn-familie op aarde. De laatste dinosaurussen waren toen net verdwenen. De neushoortjes die toen rondliepen zouden we tegenwoordig niet als lid van de familie herkennen. De Hyracodon uit Noord-Amerika leek bijvoorbeeld meer op een paardje: lange slanke poten en geen hoorn op zijn neus. Ook zonder hoorn, maar wel vele malen groter, was de Indricotherium. Dit dier, dat ongeveer tien miljoen jaar geleden leefde, was ruim anderhalf keer zo hoog als een olifant. Met een gewicht van 30 ton (30 flinke auto's) is de Indricotherium het zwaarste landzoogdier aller tijden: twee keer zo zwaar als de zwaarste mammoet, vier keer zwaarder dan de grootste Afrikaanse olifant.

Neushoorn-records

De witte neushoorn is de grootste van de vijf neushoornsoorten. Na de Afrikaanse en de Aziatische olifant is de witte neushoorn zelfs het grootste landdier van deze tijd.

Hieronder wat records:

maximum gewicht (wild): **3600 kilo**

maximum lengte (kop-kont): **4,2 meter**

maximum schouderhoogte: **1,85 meter**

langste hoorn: **1,58 meter**

Neushoorn=rino=rinoceros

De neushoorn wordt ook wel 'rino' genoemd. Dat komt uit het Grieks en betekent 'neus'. **Het Griekse woord voor 'hoorn' is 'ceros'.** Plak die twee Griekse woorden aan elkaar en je krijgt de officiële wetenschappelijke naam voor neushoorn: rinoceros. Dat is nogal een mond vol, vandaar dat veel mensen liever kortweg 'rino' zeggen.

Zwaarlijvige dikhuid

De neushoorns van tegenwoordig zijn kleiner, maar toch nog steeds behoorlijk groot. De grootste, de witte neushoorn, kan meer dan 3000 kilo halen. Na de Afrikaanse olifant (tot 6000 kilo) en de iets lichtere Aziatische olifant is de witte neushoorn dan ook het zwaarste landdier van onze tijd. Neushoorns hebben een dikke huid. Soms worden ze daarom in één adem met olifanten en nijlpaarden dikhuiden genoemd. De huid van een neushoorn is ruim twee centimeter dik: dat is zes keer zo dik als je van een dier van zijn formaat zou verwachten. De Indische en de Javaanse neushoorn hebben een aantal diepe plooien in hun huid. Het lijkt daardoor net of deze dieren een harnas dragen. Ondanks hun dikke huid hebben neushoorns toch veel last van bloedzuigende beestjes. Vooral van teken. Neushoorns laten vogels zoals de ossepijker die lastpakken graag van hun huid plukken.

Wrat op de neus

De hoorn heeft alles met de huid te maken. Het is namelijk niets anders dan een huid-uitgroeisel. Een soort wrat. Of, zo je wilt, een aan elkaar gekoekte snor. De hoorn bestaat uit hetzelfde materiaal als haren en nagels. Aan de schedel van een neushoorn zie je dan ook nauwelijks dat hij ooit een hoorn op zijn neus heeft gehad. Heel anders dan de hoorns van bijvoorbeeld een koe. De hoorn van een neushoorn groeit gewoon weer aan als hij afgebroken (of afgezaagd) is. De kromme puntige vorm krijgt de hoorn door slijtage als de neushoorn hem langs bomen schuurt of ermee in de aarde wroeft.

De hoorn van de neushoorn is goud waard. Er is nog steeds vraag naar: de hoorn wordt verwerkt in traditionele medicijnen in met name China.

Potige dieren

Neushoorns hebben stevige poten. Dat moet ook wel, met zo'n zwaar lijf. Toch lopen ze op hun tenen. Net als bij de andere hoefdieren bestaan hun hoeven uit nagels. Aan het skelet van een neushoorn is dat pas echt goed te zien, want de voeten zijn door een eeltig kussen aan de hiel een stuk breder dan alleen de tenen.

Grote beesten, grote prestaties

Met hun gehoefde voeten kunnen neushoorns als het moet aardig overweg. De zwarte neushoorn is het meest sportief gebouwd. Hij kan een snelheid van 50 kilometer per uur bereiken. Als hij met zo'n snelheid op je af komt denderen heeft weglopen geen zin meer. Je verstoppen gaat beter. Neushoorns kunnen namelijk slecht zien. Op tien meter afstand ziet hij geen verschil tussen een mens en een boomstronk. Maar hun andere zintuigen zijn prima: ze horen uitstekend en ruiken nog beter. Het idee dat neushoorns geen weet hebben van wat er om ze heen gebeurt is dan ook fout. Ze kijken gewoon met hun neus en oren.

Paren en jongen

Met uitzondering van de witte neushoorn leven neushoorns meestal alleen. Als je er meer bij elkaar ziet, is het bijna altijd een vrouwtje met haar jongen. Buiten de paartijd moeten ze niet veel van elkaar hebben. En zelfs tijdens de paartijd zijn ze niet altijd even vriendelijk voor elkaar. Vooral een Indische neushoorn-man is vóór de paring behoorlijk agressief tegen het vrouwtje. Als het uiteindelijk tot paren komt, duurt dat wel lang. Vaak meer dan een uur, dus een stuk langer dan die paar seconden dat een olifant 'het' doet. Na een draagtijd van ongeveer 16 maanden komt het jong ter wereld. Zonder hoorn, maar al wel enkele tientallen kilo's zwaar. Bovendien kan de baby na een minuut of tien al op eigen poten staan. Als het volgende broertje of zusje geboren wordt, meestal na drie of vier jaar, is het jong oud genoeg om alleen verder te gaan.

Net als bij de andere soorten heeft het jong van de witte neushoorn nog geen hoorn op zijn neus.

Heel veel groenvoer

Alle neushoorns zijn planteneters. Ze eten veel: vaak tientallen kilo's per dag. En ze drinken nog meer: soms wel honderd liter water op een dag. De witte neushoorn eet voornamelijk gras. Met zijn brede lippen maait hij dat van de Afrikaanse savanne. De andere neushoorns knabbelen vooral bladeren en twijgen van struiken af. Vooral bij de zwarte neushoorn is duidelijk te zien hoe hij die takjes pakt: met zijn puntige bovenlip. Eén enkele zwarte neushoorn eet soms wel 250 jonge boompjes op één dag! Van scherpe stekels trekt hij zich niks aan.

Hoeveel zijn er nog?

Zwarte neushoorn: **± 2400** (in 1960 nog ± 100.000)

Witte neushoorn: **± 7550**

Indische neushoorn: **± 1900**

Javaanse neushoorn: **± 65**

Sumatraanse neushoorn: **± 460**

Gevaarlijkste vijand

Van nature hebben neushoorns weinig vijanden. Een jong dier kan wel eens gepakt worden door een groot roofdier, maar als die de moeder achter zich aan krijgt, is hij nog niet jarig. De grootste bedreiging wordt gevormd door de mens. Al eeuwen lang wordt er op neushoorns gejaagd. In de oertijd is de wolharige neushoorn misschien zelfs door de mens uitgeroeid. Toen was het om zijn vlees te doen. De latere neushoorns zijn vooral bejaagd vanwege hun hoorn. Al eeuwen geleden gebeurde dat. De hoorn van zo'n indrukwekkend dier moest wel iets bijzonders zijn. In veel Aziatische landen, maar ook in Europa, werd gemalen hoorn als medicijn gebruikt. Ook geloofden de mensen dat een uitgeholde neushoorn-hoorn als drinkbeker giftige dranken onschadelijk maakte. Tegenwoordig wordt vooral in China, Zuid-Korea, Thailand en Taiwan nog steeds neushoorn-hoorn in medicijnen verwerkt.

Verwerkt tot dolk

In het Arabische land Noord-Jemen was de hoorn tot voor kort ook erg gewild. In dat land is de hartewens van elke man om een djambali te hebben: een dolk met een handvat van neushoorn-hoorn. Vroeger konden alleen een paar rijke Jemenieten dat betalen. In de jaren zeventig kwamen er door de olie-inkomsten steeds meer rijke mensen in Jemen. Dat was direct te merken in Afrika: daar nam de stroperij van neushoorns enorm toe. Naast stroperij hebben neushoorns te lijden door de afname van hun leefgebied. Vooral de bosbewonende soorten, zoals de Javaanse neushoorn.

Doorlezen op pagina 7

[oog]

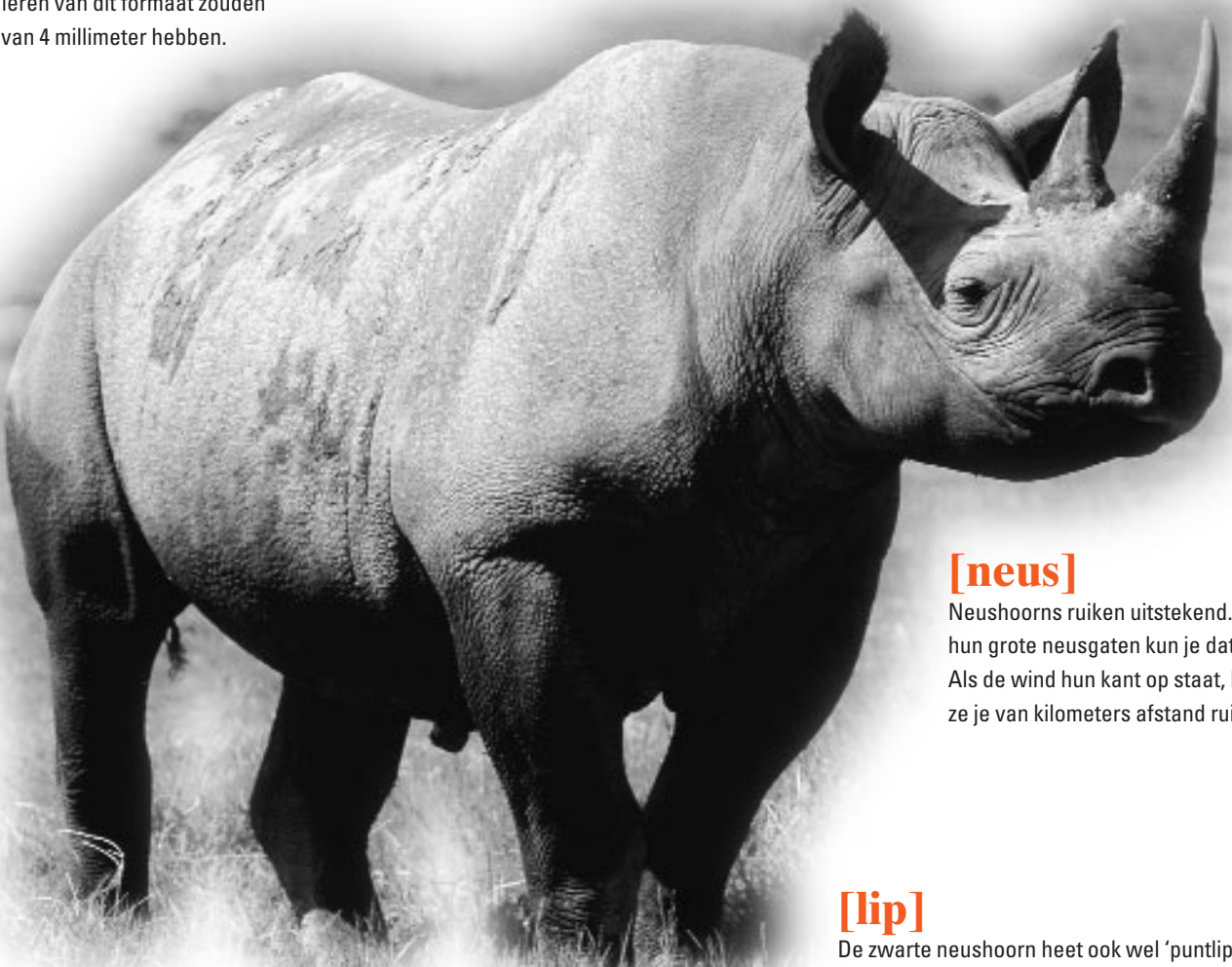
De neushoorn is erg bijziend. Van tien meter afstand ziet hij geen verschil tussen een mens en een boomstronk.

[hoorn]

De hoorn van de neushoorn bestaat uit hoornstof: dezelfde stof waarvan nagels en haar zijn gemaakt. Er zit geen kern van been in, zoals bij de hoorns van een koe. De hoorn groeit elk jaar ongeveer 7 centimeter, maar slijt ook.

[huid]

Neushoorns hebben een erg dikke huid. Tot tweeëneenhalve centimeter. Andere dieren van dit formaat zouden een huid van 4 millimeter hebben.

[neus]

Neushoorns ruiken uitstekend. Aan hun grote neusgaten kun je dat al zien. Als de wind hun kant op staat, kunnen ze je van kilometers afstand ruiken.

[lip]

De zwarte neushoorn heet ook wel 'puntlip'. Met zijn spitse bovenlip plukt hij twijgjes en bladeren van struiken.

[hoef]

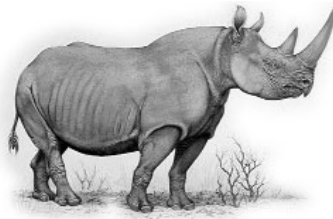
De neushoorn heeft aan elke poot drie hoeven. Hij hoort dan ook bij de 'onevenhoevigen', net als paarden en tapirs.

De 5 neushoorns

Er bestaan vijf soorten neushoorns: drie in Azië en twee in Afrika. Hier staan ze alle vijf bij elkaar.

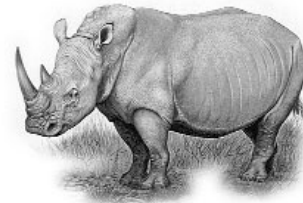
Zwarte neushoorn

Kwam ooit in het grootste deel van Afrika voor. Tegenwoordig in een aantal verspreid liggende gebieden, vooral in Zuid-Afrika en Kenia. Het *'sportmodel'* van de neushoorns: kan een snelheid van **50 km/uur** bereiken. Twee hoorns, puntige bovenlip. Wordt ook *'puntlip-neushoorn'* genoemd.

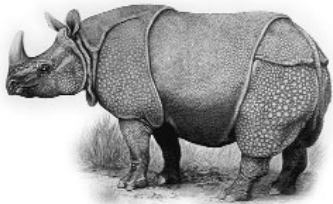
Witte neushoorn

Oorspronkelijk een grote groep in het midden van Afrika (de noordelijke witte neushoorn) en een grote groep in zuidelijk Afrika (de zuidelijke witte neushoorn). Van de noordelijke waren er in 1980 nog ± 800 , **vijf jaar later nog 13** (nu 29). De zuidelijke was in het begin van deze eeuw bijna uitgestorven maar is na strikte bescherming tegenwoordig de meest voorkomende neushoorn (± 7500). Grootste neushoorn. Twee hoorns, brede bovenlip. Wordt ook *'breedlip-neushoorn'* genoemd.

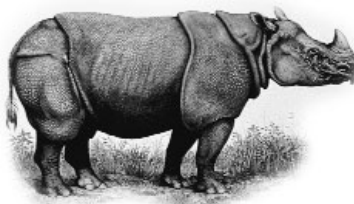
Indische neushoorn

Ooit in heel Zuid-Azië, nu alleen nog in India en Nepal. Was aan het begin van deze eeuw **bijna uitgeroeid**, maar aantal herstelt zich. Grootste Aziatische neushoorn. Eén hoorn, geplooide huid: lijkt te bestaan uit gepantserde bobbelige platen. Wordt ook *'pantser-neushoorn'* genoemd.

Javaanse neushoorn

Kwam in de bossen van India tot en met Indonesië algemeen voor. Nu **zeer zeldzaam**: alleen op Java en een paar in Vietnam. Lijkt op Indische neushoorn, maar zijn huid is minder bobbelig. Alleen het mannelijke dier heeft een (kleine) hoorn.

Sumatraanse neushoorn

Oorspronkelijk algemeen in heel Zuidoost-Azië, nu zijn er in totaal nog maar een paar honderd, voornamelijk op Sumatra.

De kleinste van de vijf neushoorns (800 kilo). Twee stompe hoorns en lichaam **helemaal behaard**. Naaste familielid van de (uitgestorven) wolharige neushoorn.

Uitgave

Wereld Natuur Fonds (2e druk - 2000)

Tekst en samenstelling

Geert-Jan Roebers

Productie en eindredactie

Willem Vermeulen (Wereld Natuur Fonds)

Fotografie

Tony Stone: V. Streano, N. Parfitt

Foto Natura: A. Compost/Bios

WNF: H. Jungius, M. Gunther, E.B. Martin

Illustraties

H. Diller

Vormgeving

Kris Kras Design bv, Utrecht

Papier

Freelife, een zuur- en chloorvrij,

100% recycled papersoort

Wereld Natuur Fonds

BOULEVARD 12, 3707 BM ZEIST

POSTBUS 7, 3700 AA ZEIST

TELEFOON 0900 - 1962 (45 CT. P. MIN.)

TELEFAX 030 - 6930408

INTERNET: WWW.WNF.NL

De hoorn van een verdoofde witte neushoorn wordt verwijderd door een WNF-medewerker. Zo wordt de neushoorn tijdelijk oninteressant voor stropers.

Steeds minder neushoorns

Door al die bedreigingen zijn de aantallen van alle soorten neushoorns de afgelopen eeuwen erg afgenomen. Het meest dramatisch liep het met de zwarte neushoorn. Begin deze eeuw kwamen er naar schatting nog meer dan een miljoen in Afrika voor. In de jaren zeventig waren er nog 65.000. Nu zijn het er minder dan 2500! De Javaanse neushoorn kwam ooit in heel Zuidoost-Azië voor. Nu behoort hij tot de allereerste dieren van de wereld: er zijn er minder dan zeventig in totaal.

WNF in actie

Zonder bescherming waren de neushoorns nu misschien uitgestorven. Gelukkig willen de meeste mensen niet dat zulke prachtige beesten verdwijnen. Het Wereld Natuur Fonds voert bijvoorbeeld al sinds zijn oprichting in 1961 actie voor de neushoorn. In Afrika en Azië zijn natuurparken opgericht waar het leefgebied van de neushoorn beschermd wordt. Vooral bewaking tegen stropers is in die parken een belangrijke activiteit. En beslist niet ongevaarlijk voor de parkwachters die dat werk uitvoeren. In een paar gebieden in Afrika is door de natuurbeschermers een noodmaatregel genomen om de neushoorns niet meer interessant voor stropers te laten zijn. De neushoorns werden verdoofd en hun hoorn afgezaagd. De dieren zelf hebben daar weinig last van en de hoorn groeit na verloop van tijd weer aan. Daarnaast wordt er onderzoek gedaan om de dieren zo goed mogelijk te kunnen beschermen.

Je hoorn of je leven...

Stel je voor dat jij met **een emmer vol goud in een stad vol rovers** liep. Je zou je leven niet zeker zijn. Die emmer goud ben je liever kwijt dan rijk. Net zo iets is er aan de hand met de neushoorn. Zelfs nog erger. **Zijn hoorn is zijn gewicht in goud waard** en een stroper die de hoorn wil hebben zal de neushoorn altijd doden. De stroper verdient met het doden van één neushoorn meer dan met een paar jaar hard werken. In 1991 startte het WNF in Zimbabwe met een nood-actie. Neushoorns werden verdoofd en hun hoorn afgezaagd. In sommige gevallen werden ze ook overgeplaatst naar een veiliger gebied. Zo kunnen ze weer redelijk veilig rondlopen. Een neushoorn zonder hoorn is immers **niet meer zo interessant voor stropers**. In twee jaar tijd zijn ruim honderd witte en nog iets meer zwarte neushoorns 'onthoord'. Het is een echte noodmaatregel. Uit onderzoek is gebleken dat de dieren er weinig last van hebben en de hoorn groeit geleidelijk weer aan. In de tussentijd werken de natuurbeschermers aan andere maatregelen om de neushoorn te redden.

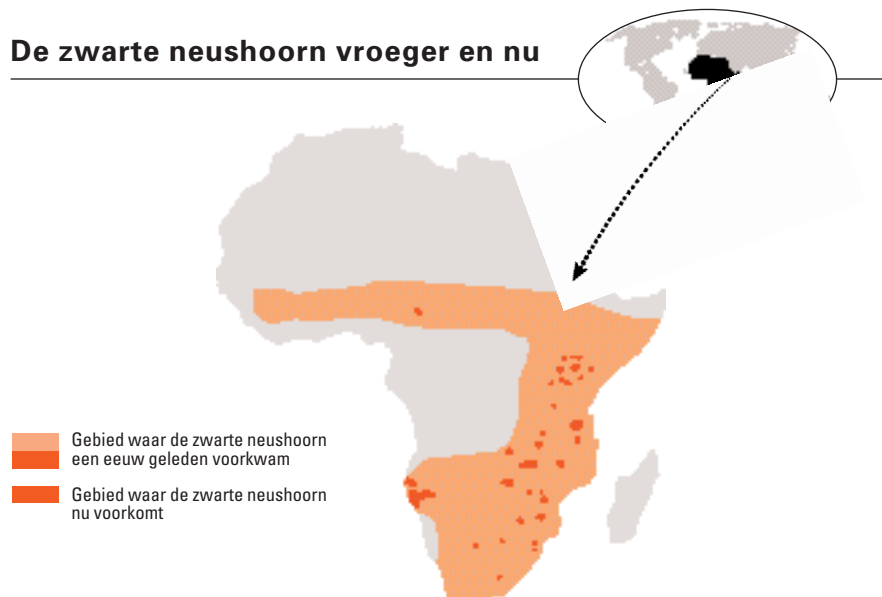
Een Djambali. Tot voor kort was zo'n dolk met een handvat van neushoorn-hoorn de hartewens van elke man in Noord-Jemen.

Wettelijk beschermd

Minstens even belangrijk is het om de neushoorns bij de wet te beschermen. De meeste landen van de wereld hebben een overeenkomst gesloten waarin afspraken over de handel in bedreigde planten- en diersoorten zijn gemaakt. Daarin wordt ook de handel in neushoorn-hoorn verboden. De landen hebben afgesproken dat ze geen hoorns invoeren en uitvoeren en dat ze binnen hun eigen land de handel in hoorns tegen zullen gaan. Zo stopte Japan in 1980 bijvoorbeeld van de ene op de andere dag de invoer van neushoorn-hoorn. Daarvóór werd er nog 800 kilo hoorn per jaar ingevoerd. Ook in Jemen werd de handel in neushoorn-hoorn verboden. De handvaten van de dolken worden nu van materialen gemaakt die geen kwaad kunnen.

Het WNF heeft een eigen 'detective-bureau' opgericht die de illegale handel in bedreigde planten en dieren in de gaten houdt: het bureau TRAFFIC. Zo houdt TRAFFIC ook in de gaten of er mensen in neushoorn-hoorns handelen. Als er iets mis is, wordt de politie of de regering van een land daarover ingelicht.

De zwarte neushoorn vroeger en nu

De strijd voor de neushoorn is nog niet voorbij. Maar gelukkig zijn er successen. De Indische neushoorn en de zuidelijke witte neushoorn waren ooit bijna uitgestorven. Nu zijn ze er weer bovenop. Het aantal zwarte neushoorns gaat voor het eerst sinds jaren niet meer achteruit. En steeds meer mensen zijn het met het WNF eens: de neushoorn mag niet verdwijnen. Na miljoenen jaren mét kunnen we een wereld zónder neushoorns gewoon niet accepteren.